

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบมีส่วนร่วม (participatory research) เหตุผลที่เลือกใช้วิธีนี้เนื่องจากเป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของคนในชุมชน และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอันมีความสัมพันธ์กับพืชผักพื้นบ้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนที่มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมานาน เมื่อมีการนำพืชเศรษฐกิจไปส่งเสริมให้ชุมชนปลูกเป็นอาชีพหลัก จึงมีผลต่อการคงอยู่ของพืชผักพื้นบ้านท้องถิ่นแม่ชนิดเหนือ

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล คือ ประชาชนในชุมชนจำนวน 238 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากบุคคล 3 กลุ่ม

1. กลุ่มผู้รู้ เป็นกลุ่มคนในชุมชนมานาน มีประสบการณ์และรู้ประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับ ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม รูปแบบการบริโภคและการใช้ประโยชน์จากพืชผักพื้นบ้านในท้องถิ่น จำนวน 12 คน ประกอบด้วย

1.1 หมอพื้นบ้าน จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับพืชผักพื้นบ้านในด้านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การใช้ประโยชน์ด้านสมุนไพร และข้อคิดเห็นทางด้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการบริโภคพืชผักพื้นบ้าน

1.2 ผู้อาวุโสในหมู่บ้านทั้งชายและหญิง อายุ 60-80 ปี จำนวน 10 คน กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ทราบประวัติความเป็นมาของชุมชน เป็นผู้รู้จักชนิดของพืชผักพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่นแต่อดีตถึงปัจจุบัน การนำมาปลูกและดูแลรักษา มีประสบการณ์ในการใช้ประโยชน์จากพืชผักพื้นบ้าน และการถ่ายทอดความรู้ทางด้านแบบแผนการบริโภคแก่ลูกหลาน

2. กลุ่มเกษตรกร เป็นกลุ่มที่เป็นสมาชิกของโครงการหลวงทุ่งเริง และปลูกพืชเศรษฐกิจ รู้จักชนิดพืช การใช้พื้นที่เพาะปลูกการดูแลรักษา การใช้ประโยชน์จากพืชเศรษฐกิจจำนวน 25 คน

3. กลุ่มแม่บ้าน อายุ 20-50 ปี เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดหาอาหารปรุงอาหารในครอบครัว จำนวน 25 คน

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้เป็นแนวคำถามและแบบบันทึกข้อความแบบมีโครงสร้าง เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ทำการศึกษาเข้าไปอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 2 เดือน และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลรวมทั้งบันทึกข้อมูลร่วมกับชุมชน โดยการอภิปรายกลุ่มด้วยกระบวนการ Appreciation – Influence – Control [A - I - C] และ Future Search Conference [F S C]

1. ข้อมูลสภาพที่เป็นจริงของชุมชน โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและจดบันทึก
2. ข้อมูลพืชผักพื้นบ้านที่ยังมีอยู่พบอยู่ และที่พบน้อยและไม่พบเลย โดยการเดินสำรวจ การสอบถาม ใช้เทปบันทึกเสียงกับการถ่ายภาพร่วมกับการจดบันทึก
3. ข้อมูลการนำพืชผักพื้นบ้าน พืชเศรษฐกิจ มาใช้ประโยชน์ในด้านการบริโภค ยาสมุนไพร ประเพณีวัฒนธรรม เศรษฐกิจ
4. ข้อมูลการนำพืชผักพื้นบ้าน พืชเศรษฐกิจ มาปลูก เหตุผลที่ปลูกและวิธีการปลูก

แนวคำถามในการศึกษา การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

1. สภาพความเป็นมาของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรม มีอะไรคงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปบ้าง?
2. พืชผักพื้นบ้านที่มีในอดีตมีอะไรบ้าง พบได้ที่ไหน ครัวเรือนและชุมชนนำมาใช้ประโยชน์อะไรบ้าง?
3. พืชผักพื้นบ้านที่มีอยู่ในปัจจุบันมีอะไรบ้าง พบได้ที่ไหน ครัวเรือนและชุมชนนำมาใช้ประโยชน์อะไรบ้าง และมีพืชผักพื้นบ้านอะไรบ้างที่ไม่พบหรือหาได้ยากขึ้นกว่าเดิมหรือหมดไปบ้าง?
4. ทำไมพืชผักพื้นบ้านบางชนิดยังคงมีอยู่และบางชนิดจึงหมดไป?
5. พืชผักพื้นบ้านที่ชาวบ้านนำมาปลูกมีอะไรบ้าง เพราะเหตุใดจึงปลูก?

6. ทำไมจึงปลูกพืชเศรษฐกิจ มีวิธีการปลูก และดูแลการผลิตอย่างไรบ้าง?
7. ชุมชนมีการนำพืชเศรษฐกิจมาใช้ทำอะไรบ้าง อย่างไร?
8. การปลูกพืชเศรษฐกิจมีผลต่อพืชผักพื้นบ้านอย่างไรบ้าง เช่น ปริมาณลดลงหรือไม่ การนำมาใช้ประโยชน์ลดลงหรือไม่ การนำมาปลูกหรือการดูแลรักษาเปลี่ยนไปอย่างไร?
9. ที่ผ่านมามีวิธีการดูแลรักษาพืชผักพื้นบ้านอย่างไร และส่งเสริมให้มีการใช้พืชผักพื้นบ้านให้คงอยู่ได้โดยวิธีใดบ้าง อย่างไร?

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์เชิงบรรยาย เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ เป็นการหาหลักการและเหตุผลในเชิงอุปมาน (Inductive)